

Ladányi Mária 70 éves*

Mai ünnepeltünk, Ladányi Mária tudományos érdeklődése, kutatási tevékenysége többféle területet érint: morfológia, szemantika, leíró nyelvészet – munkahelye azonban szinte mindvégig ugyanazon tanszékhez köti. Ezen a tanszéken hosszú ideje vagyok közvetlen kollégája, így az eltelt évek alatt közelről nyomon követhettem kutatói és oktatói pályáját, több közös vállalkozásban is dolgozhattam együtt vele. Így örömmel fogadtam a lehetőséget, hogy e kerek születésnapján köszönthessem itt, a Társaságban.

Ünnepeltünk az MTA doktora, az ELTE Alkalmazott Nyelvészeti és Fonetikai Tanszékének professzor emeritusa, korábban hosszú ideig az Alkalmazott Nyelvészeti Tanszék vezetője, a magyar nyelvtudomány itthon és külföldön is elismert alakja, generációk népszerű oktatója. Kutatási területei felölelik a morfológia, szociolingvisztika, diskurzus-elemzés, szintaxis, szemantika kérdéseit. Ladányi Mária ezeket a témákat egyedülálló módon többféle elméleti keretben is képes eredményesen kutatni: a hagyományos leíró nyelvészet, a szerves nyelvelmélet, a strukturális nyelvészet és a funkcionális kognitív iskola is értékálló, fontos műveket köszönhet neki. E munkákra folyamatosan további kutatások épülnek, amit jól mutat a rájuk történő hivatkozások kiemelkedő száma is. Az MTMT 2024 márciusi adatai szerint 122 közleményére több mint 700 hivatkozás érkezett, Hirsch-indexe 12. 22 kötetet, köztük idegen nyelvűt jegyez szerkesztőként. 12 nemzetközi és számtalan hazai konferencia előadója, sokszor meghívott előadóként. Több hazai és nemzetközi konferencia szervezőbizottsági tagja, a MANYE XXIII. kongresszusának főszerzője. Több osztrák–magyar nemzetközi projektet vitt Wolfgang Dressler professzorral, a Bécsi Egyetem Általános és Alkalmazott Nyelvészeti Intézetének vezetőjével 1998-ban és 2004–2005-ben. A 2005-ben Tolcsvai Nagy Gábor vezetésével létrejött DiAGram Funkcionális Nyelvészeti Műhely alapító tagja.

Több OTKA-pályázatban is sikerrel vett részt: a Nyelvtudományi Intézetben (ma: HUN-REN Nyelvtudományi Kutatóközpont) Kiefer Ferenc vezetésével 1991–1994, 1995–99 között zajló lexikonelméleti kutatásban; és a szintén Kiefer Ferenc vezetésével 2000–2008 között zajló morfológiai kutatásban. A DiaGram kutatócsoport tagjaként két, kiváló minősítéssel zárult kognitív nyelvészeti OTKA-pályázat résztvevője volt 2008–2012, valamint 2012–2017 között, illetve 2018 és 2024 között szintén a kutatócsoport által elnyert, az NFKI által támogatott projektben vesz részt.

A továbbiakban csak néhány fontos pontot kiemelve szeretném vázlatosan bemutatni az ünnepelt eddigi szakmai életútját. Ladányi Mária 1977-ben kitüntetéses oklevéllel végzett az ELTE Bölcsészettudományi Karán magyar nyelv és irodalom – orosz nyelv és irodalom tanári szakán. 1978-ban egyetemi tanulmányai során elért eredményéért az oktatási miniszter Felsőoktatási Tanulmányi Érdeméremmel tüntette ki. Szakdolgozata a G. Varga Györgyi egyetemi docens által irányított regionális köznyelvi gyűjtéshez kapcsolódott. Saját gyűjtésén alapult szakdolgozata is, amely A birtokos személyragozás alakváltozatai Gyula város regionális köznyelvében címet viselte. Diplomáját megszerezve

* Elhangzott a Magyar Nyelvtudományi Társaság 2024. április 9-i felolvasó ülésén, Budapesten (ELTE BTK).

négy évig tanított magyar–oroszc szakos tanárként a csepeli Kossuth Lajos Ipari Szakközépiskolában. Kutatási témáját folytatta egyetemi doktori disszertációjában, amit Benkő Loránd akadémikus témavezetésével készített, egy fiatal, gyakorló középiskolai tanároknak meghirdetett ösztöndíj támogatásával. Címe: Alakváltozatok a birtokos személyragozásban (Összehasonlító regionális köznyelvi vizsgálat). Az értekezésben Gyulán és Monoron végzett élőnyelvi gyűjtéseinek anyagát dolgozta fel.

1981-ben került vissza az ELTE-re, immár kutatóként. Az Általános és Alkalmazott Nyelvészeti Tanszéken a Zsilka János professzor által vezetett Nyelvi mozgásformák dialektikája kutatócsoport tudományos munkatársa lett, és ehhez kapcsolódva egyéni levelezőként elvégezte az általános és alkalmazott nyelvészet szakot is, szintén kitüntetéses oklevéllel. A gyermekgondozási szabadság után 1987-től már nemcsak kutatóként, de oktatóként is dolgozott. 1990-től egyetemi adjunktus, 1995-től egyetemi docens. A Nyelvi mozgásformák dialektikája kutatócsoport tagjaként 1982 és 1994 között végzett vizsgálataiban az igei jelentésszerkezetekkel foglalkozott. Kutatásai eredményét foglalta össze Jelentés és szerkezet című kandidátusi értekezése, amelyet 1994-ben maximális pontszámmal védett meg.

Tehetsége, lényeglátó, a kapcsolódási pontokat megtaláló nyitott és rugalmas gondolkodása révén más elméleti keretben folyó kutatásokhoz is tudott kapcsolódni. 1991 és 2000 között részt vett az MTA Nyelvtudományi Intézetében Kiefer Ferenc akadémikus vezetésével folyó morfológiai kutatásokban, és Kiefer Ferencsel társszerzője volt a szóképzési és igekötőkkel foglalkozó fejezeteknek a Strukturális magyar nyelvtan 3., Morfológia című kötetében. A Strukturális magyar nyelvtan 4., A szótár szerkezete címet viselő kötetében ő írta a rendszeres igei poliszémiáról szóló fejezetet. Munkáját több ösztöndíj is támogatta: 1997-ben a Telegdi Zsigmond Ösztöndíj, 2000–2003 között Széchenyi Professzori Ösztöndíj, 2004-ben Hajdú Péter Kutatóösztöndíj. A Collegium Hungaricum ösztöndíjaival és az Osztrák–Magyar Akció Alapítvány támogatásával 1997-től több ciklusban Bécsben kutatott.

2006-ban maximális pontszámmal habilitált az ELTE-n, morfológiai, szóképzési témában benyújtott Produktivitás és analógia a szóképzésben: elvek és esetek című értekezésével. Ennek kibővített, továbbvitt változata 2007-ben könyvként is megjelent, és ezzel a munkájával 2010-ben az MTA doktora (DSc) fokozatát is megszerezte. Ugyanebben az évben vette át a tanszék vezetését is, amely 2005-től már az Alkalmazott Nyelvészeti Tanszék nevet viselte. 2012-től 2019-ig egyetemi tanárként vezette a tanszéket, felelősségteljes, gondos vezetőként. Jelenleg ennek a tanszéknek, amely a Fonetikai Tanszékkel egyesülve ma az Alkalmazott Nyelvészeti és Fonetika Tanszék nevet viseli, a professor emeritusa.

2005-től pályáján a kognitív funkcionális kutatások kerültek előtérbe, melyek keretét a Tolcsvai Nagy Gábor vezetésével létrejött DiAGram Funkcionális Nyelvészeti Műhely (2019-től: Funkcionális Nyelvészeti Központ) adja. Tolcsvai Nagy Gáborral társszerkesztője volt a kutatócsoport tevékenységét magyarul bemutató Általános Nyelvészeti Tanulmányok XXII. kötetének, valamint a kutatócsoport tevékenységét 2009-ben és 2010-ben angolul bemutató két Acta Linguistica Hungarica-számnak. A DiAGram második OTKA-pályázatának keretében készült az Osiris Kiadónál 2017-ben Tolcsvai Nagy Gábor szerkesztésében megjelent Nyelvtan, az első átfogó igényű, funkcionális kognitív szemléletű magyar nyelvtan, melyben az Alaktan című fejezetet írta. Jelenleg részt vesz a Nyelvtan készülő angol nyelvű változatának kidolgozásában.

Ladányi Mária rendszeresen közreműködik MTA-, OTKA-, MAB- és Bolyai-pályázatok elbírálásában szakértőként. Az ELTE-n és más egyetemeken PhD-, habilitációs és akadémiai doktori bizottságok munkájában opponensként és elnökként vesz részt. Szakfolyóiratokhoz érkezett tanulmányok lektora, szakmai előadások szervezője többek közt a Magyar Nyelvtudományi Társaság szakosztályi titkáráként, majd elnökeként.

Impozáns kutatói teljesítménye mellett Ladányi Mária magát mindig elsősorban tanárnak tartotta. Csaknem 40 éve oktat az egyetemen, általános és elméleti nyelvészeti, leíró és alkalmazott nyelvészeti témájú tárgyakat minden képzési szinten. Négy különböző doktori programban: a magyar nyelvészet, az uralisztika, a romanisztika, az interkulturális nyelvészet doktori programokban is tartott és tart kurzusokat. Alapos, átgondolt, logikusan építkező óráival egyetemi hallgatók generációival szeretett meg a nyelvészetet, és számos tanítványát ő indította el a nyelvészpályán. A tehetséggondozás, a hallgatókkal való foglalkozás mindig központi szerepet játszott tevékenységében. Hosszú ideig vezette az általa alapított Alkalmazott nyelvészeti diákműhelyt. Ennek keretében, a hallgatók egy csoportjával közösen folytatott kutatómunka eredményeként született meg a Hrenek Évával társszerkesztett Alkalmazott nyelvészeti kisszótár is 2019-ben, ami hiánypótló szerepet tölt be. Az új nyelvészgeneráció kinevelését szolgálta az a találkozóorozat is, amelyet az országban működő alkalmazott nyelvészeti tanszékek számára kezdeményezett. A sorozatban szervezett hallgatói konferenciák anyaga konferenciakötet-sorozatban jelent meg, melynek rendszeresen szerkesztője is volt. 2022-ben Hrenek Évával nagy sikerű alkalmazott nyelvészeti alumnitalálkozót szervezett az alkalmazott nyelvészeti tematikájú képzések régi hallgatói számára.

Ladányi Mária szakmai testületi munkájából csak néhány adatot ragadok ki: Az MTA köztestületének, valamint a Magyar Nyelvtudományi Társaságnak a tagja, 1996-tól a Társaság Általános nyelvészeti szakosztályának titkára, 2017-től elnöke; 2005–2011 között két ciklusban az MTA Nyelvtudományi Bizottságának titkára, 2010 és 2016 között két ciklusban az MTA köztestületének közgyűlési képviselője. Munkáját 2014-ben a Pro Universitate díj ezüst fokozatával, 2019-ben az Eötvös Loránd Tudományegyetem Emlékérmével ismerték el.

Zárásképpen hadd legyenek kicsit személyesebb. Marival hosszú évekig együtt dolgozva azt mondhatom, példaképül szolgál. Kevés nála munkabíróbb, türelmesebb, fegyelmesebb embert ismerek, aki mindenkivel nyugodt, korrekt és hatékony módon tud együttműködni. Akivel jóízű és mély beszélgetéseket lehet folytatni szakmai és személyes témákban egyaránt. Mindenkinek olyan kollégát, barátot kívánok, mint amilyen nekünk Mari.

Kedves Mari! Isten éltesen sokáig családod, tanszéked és a nyelvészek nagy családjá örömére!

C. VLADÁR ZSUZSA
ELTE Eötvös Loránd Tudományegyetem